

PERSONALITĂȚI CHIRURGICALE IEȘENE*

N. Angelescu, A. Dima

Clinica Chirurgie Colțea, Universitatea de Medicină și Farmacie București

Medicina ieșeană începe să se dezvolte datorită unei pleiade de medici – Anastasie Fătu, Iacob Czihak și Nicolae Negură – care au pus bazele învățământului medical în Moldova.

ANASTASIE FĂTU (1816-1886), doctor în drept de la Viena (1842) și doctor de medicină, la Paris (1847) cu teza “Semnalmente ale bolilor de inimă, în general, detectabile prin auscultare, percuție și măsurători”, după ce întreprinde o serie de călătorii, în Europa, vine la Iași, unde înființează “Institutul Gregorian” (1852) și “Școala de moșit”, singura instituție de acest gen din Moldova în acel timp, elaborând și un “manual pentru învățătura moașelor”, împreună cu G. Ciucurencu. A scris primul manual de Botanică și este fondatorul Grădinii Botanice, din Iași.

LUDOVIC RUSS-SENIOR
1816-1888

IACOB CZIHAK (1800-1888), medic român de origine cehă, stabilit la Iași, organizează serviciul sanitar al armatei, din Moldova (1859) și împreună cu Mihail Zotta (1800-1864) înființează „Cercul ieșean de citire medicală”, nucleul viitoarei „Societăți de medici și naturaliști” din Iași.

NICOLAE NEGURĂ (1832-1884), originar din Huși, obține doctoratul în medicină și chirurgie la Berlin (1857) cu teza „De febra moldavenis”, lucrează ca profesor la „Școala de moșit” din cadrul Institutului Gregorian, apoi ca medic primar la Spitalul „Sf. Spiridon”. În anul 1859, a fost numit, prin Ordonanță Domnească, profesor care să țină un curs de chirurgie, la Academia Mihaileană, apreciat de M. Kogălniceanu, fiind considerat fondatorul școlii de chirurgie din Iași.

Chirurgia ieșeană începe, de fapt, odată cu înființarea spitalului „Sf. Spiridon” (1761) și aducerea primilor „gerahi” (1763) - Gioan Luchi și Lochmann - care, prin iscusința și cunoștințele lor profesionale s-au remarcat repede în Iași.

Chirurgia pe baze științifice, însă începe odată cu venirea la Iași, a Dr. LUDOVIC RUSS-SENIOR (1816-1888) originar din Austria, cu studii medicale la Viena care în 1844, este numit la spitalul „Sf. Spiridon”, unde ajunge medic primar (1848) și conduce secția de chirurgie 44 ani. În 1847, la 4 luni de la descoperirea eterului de către Morton, efectuează o amputație de coapsă sub narcoză cu eter, pentru prima dată în Moldova (după ce în Muntenia metoda fusese aplicată de Wartiades și Rissdörfer), deschizând era intervențiilor operatorii majore. În 1852, obține doctoratul în medicină și chirurgie la Halle, cu teza „De parotidis extirpatione”, și se întoarce la Iași, unde abordează o paleta largă de intervenții operatorii abdominale, vasculare, ginecologice, renale etc., colecția sa de calculi urinari fiind expusă la Viena. Împreună cu Elena Doamna, în 1880, a înființat spitalul „Caritatea”, din Iași.

Odată cu înființarea Facultății de medicină din Iași (1879), ajunge profesor de chirurgie operatorie, unde rămâne până la decesul său, în 1888. În 1884, la primul Congres al

* Conferință prezentată la A IV-a Conferință Internațională de Chirurgie, Iași, 19-22 octombrie 2006

medicilor români, ținut la București, a fost ales președinte de onoare alături de N. Kretzulescu.

LEON SCULLY (1853-1912) polonez de origine, absolvă liceul, la Paris și Facultatea de medicină la Montpellier și Paris (1879), după care se stabilește, la Iași, fiind numit profesor de anatomie și histologie, la nou înființata Facultate de medicină, al cărei prim decan a fost.

Lucrează ca secundar de chirurgie, în clinica Prof. L. Russ-senior și ajunge profesor (1881), înființând a II a clinică de chirurgie unde abordează chirurgia mare, abdominală și toraco-pulmonară, executând decorticări pleurale, histerectomii, laminectomii vertebrale și de neurochirurgie, fiind precursorul acestei specialități.

După modelul lui C.D. Severeanu, introduce asepsia și antisepsia precum și radiologia, în spitalul „Sf. Spiridon”. Paul Anghel îl descrie ca fiind „foarte inteligent, bun chirurg, foarte mucalit și mereu în ceartă cu conducerea spitalului”. În școala sa s-au format E. Juvara (format inițial la Th. Ionescu), I. Tănăsescu, P. Anghel și N. Hortolomei.

CONSTANTIN BOTEZ (1854-1909) urmează Liceul Național, la Iași, și Facultatea de medicină, la Paris, fiind extern și intern la renumiții chirurși Gosselin, Verneuil și Trellat. Obține doctoratul, în 1882, cu teza „Tumorile regiunii temporale”, sub conducerea Prof. Trellat, pe care o tipărește, în țară. În același an, revine la Iași, ca secundar la spitalul „Sf.

ERNEST JUVARA
1870-1933

Treime” și ajunge profesor de chirurgie, la Facultatea de medicină, alături de L. Russ-senior și de L. Scully, dezvoltând chirurgia ieșeană. Fire echilibrată, grav și dificil, devotat pacienților, apreciindu-și studenții și colaboratorii, preferă tehnicile chirurgicale verificate chiar dacă erau mai vechi. A studiat anevrismele arteriale temporale, traumatismele și malformațiile cranio-faciale. A fost epitrop la „Sf. Spiridon” și medicul lui M. Eminescu.

PAUL ANGHEL (1869-1937) fratele poetului Dimitrie Anghel, absolvă liceul la Iași și medicina la Iași, București și Paris, obținând doctoratul cu teza „Etude sur la pathologie de l'appendicite” (1897) fiind extern și intern în serviciile profesorilor Jalaguier, Bouilly și Reclus. Revine, în țară și lucrează la spitalul militar din București, apoi la spitalele din Broșteni, Suceava, Bicz, Sinaia și Ungheni după care ajunge secundar în clinica Prof. L. Scully și profesor, preluând Clinica II Chirurgie după plecarea Prof. N. Hortolomei, la București.

Studiază protezele osoase (teme cu care își ia docența) și descrie un procedeu original de osteoplastie metalică (împreună cu E. Juvara), o nouă tehnică de osteoplastie în dezarticulațiile genunchiului, a îmbunătățit procedeul de ligamentopexie uterină Alquier-Alexander și a efectuat o serie de lucrări asupra grefelor osoase.

ERNEST JUVARA (1870-1933) născut la Bârlad unde urmează școala primară, apoi liceul „Sf. Sava”, la București și medicina, la Paris, fiind extern, intern și "aide d'anatomie", prin concurs în laboratorul lui Poirier, unde îl întâlnește pe Th. Ionescu și unde publică „Quinze leçons d'anatomie pratique” (1897) în limba germană și „Des aponevroses de la paume de la main”, împreună cu Lequeu. Susține teza de doctorat „Anatomie de la région pterigo-maxillaire”, lucrează încă 6 ani în laboratorul lui Poirier și apoi încă 3 ani în clinica Prof. Duplay după care vine în țară, fiind secundar în clinica Prof. Th. Ionescu și la Institutul de Anatomie topografică și chirurgie operatorie. În 1900 (la vârsta de 30 ani) este numit profesor la catedra de anatomie a Facultății de medicină, din Iași, care, în 1903 se contopește cu clinica prof. L. Scully, urmându-i acestuia. Elaborează o serie de lucrări de anatomie, de

clinică și terapeutică chirurgicală, introduce metoda de rahianestezie elaborată de Th. Ionescu, inventează fixatorul extern pentru fracturi de gambă, practică pleurostomii cu rezecție de coastă sub lambou și introduce sterilizarea bluzelor de operație. În școala sa s-au format P. Anghel, I. Tănăsescu și N. Hortolomei. În 1912 este transferat la București unde formează o nouă școală.

AMZA JIANU
1881-1962

AMZA JIANU (1881-1962) originar din Fălciu-Olt, absolvă medicina la București, fiind extern și intern, prin concurs, după care este numit asistent în clinica prof. Th. Ionescu, unde își desăvârșește pregătirea chirurgicală. În 1912, la recomandarea lui Th. Ionescu este numit profesor de chirurgie, la Iași, unde introduce rahianestezia cu stovaină corectată cu stricnină, și execută esofagoplastia cu tub gastric pretoracic, pe care îl ridică până în regiunea cervicală. Introduce reguli stricte de asepsie și antisepsie și organizează primul curs de radiologie sub conducerea Dr. Vignal, medic la misiunea franceză. A continuat școala de chirurgie ieșeană începută de E. Juvara, în care s-au format P. Anghel, I. Tănăsescu și N. Hortolomei. În 1920, este transferat la spitalul Colțea, unde înființează și conduce Clinica de urologie și „Centrul anticanceros” (1928), primul din țară, cu 12 paturi, pentru radioterapie anticanceroasă.

ION TĂNĂSESCU
1875-1954

ION TĂNĂSESCU (1875-1954) (fig.11) născut la Fălticeni unde urmează școala primară, liceul, pe care îl termină, la Iași, apoi Facultatea de medicină, la Iași și obține doctoratul (1902) cu teza „Considerațiuni generale asupra hidrocelului și tratamentul său”, după care se specializează, timp de 6 ani, în instituții de anatomie și chirurgie la Viena (Zukerkande), Berlin (Waldayer) și Paris la profesorii Perinier și Hartmann. Revine în țară, își susține docența în anatomie și devine secundar la Prof. L. Scully, lucrând și la catedra de anatomie, unde ajunge profesor, iar, în 1913, se transferă la Clinica de chirurgie pe care o conduce aproape 3 decenii (până în 1940). A elaborat numeroase studii anatomice – al 3-lea mușchi ridicător al buzei superioare, canale excretorii ale glandelor salivare, rinichiul în potcoavă și sistemul limfatic – precum și o serie de contribuții la chirurgia gastro-intestinală, ginecologică și urologică. A introdus anestezia cu stovaină (1912) și, împreună cu A. Jianu au realizat trecerea chirurgiei de la faza anatomo-tehnică la cea fiziologică, fiind o personalitate a chirurgiei românești și un mare clinician.

NICOLAE HORTOLOMEI (1885-1961), născut la Huși, urmează școala primară în orașul natal, liceul și facultatea la Iași, fiind extern, intern și preparator la Institutul de anatomie. În 1909 obține doctoratul în medicină și chirurgie cu teza „Absența congenitală a tibiei” sub îndrumarea lui E. Juvara după care merge la circumscripția sanitară Oancea, după 7 luni devine secundar, prin concurs, în clinica de boli genito-urinare iar, în 1911, îl găsim asistent de chirurgie în clinica Prof. E. Juvara apoi A. Jianu și urcă treptele ierarhiei didactice ajungând șef de lucrări. Urmează o specializare, în urologie, în

serviciul Prof. Leguen (Paris), participă la primul război mondial, organizează spitalele din Moldova, împreună cu I. Iacobovici. După unirea Basarabiei cu România este șeful secției de chirurgie la spitalul din Chișinău și, în 1920, este adus la Iași și numit profesor de chirurgie, în locul lui A. Jianu, transferat la București.

Abordează o chirurgie largă – digestivă, urologică, genitală și oncologică – bazată pe principii fiziologice, fiind considerat întemeietorul chirurgiei fiziologice, la noi în țară. Elaborează monografia „Chirurgie de l’ulcère gastrique et duodenal” împreună cu Vl. Buțureanu, pe care o publică în Ed. Masson, Paris, 1931. În școala sa de la Iași s-au format Vl. Buțureanu și G. Chipail.

În 1930, este transferat în București, medic primar la serviciul de urologie Colentina iar, în 1933, preia șefia clinicii de chirurgie și urologie, la Colțea, unde desfășoară o activitate foarte complexă și bogată, formând o școală din care s-au ridicat șapte profesori. A fost membru al Academiei Franceze de Chirurgie și a multor societăți internaționale.

VLADIMIR BUȚUREANU
1885-1979

VLADIMIR BUȚUREANU (1885-1979) fiu de învățători, din Iași, urmează cursul primar, liceul și facultatea la Iași, fiind extern și intern prin concurs și lucrează și la Institutul de anatomie, avându-l ca profesor pe I. Tănăsescu, fiind impresionat de personalitatea acestuia. Din 1922, este secundar în clinica de chirurgie a Prof. I. Tănăsescu și, în același timp, obține doctoratul în medicină și chirurgie cu teza „Osteosinteza vertebrală în morbul Pott”. În 1923 este asistent în clinica Prof. N. Hortolomei cu care colaborează până în 1930, la plecarea acestuia, la București. Își susține docența, în 1929 și devine conferențiar, în 1932, la clinica III chirurgie, condusă de P. Anghel. După o scurtă întrerupere, este titularizat profesor (1935) iar din 1940 este titularul catedrei de chirurgie, în locul Prof. I. Tănăsescu. Abordează o paletă largă a chirurgiei digestive, toraco-pulmonare, endocrine, hepato-biliare și pancreatice. Este co-autor la monografia „Chirurgie de l’ulcère gastric et duodenal” cu

Prof. N. Hortolomei și colaborează la tratatul de Patologie chirurgicală (1955), sub redacția acestuia. A elaborat peste 100 lucrări științifice comunicate sau publicate, în țară și străinătate. Din școala sa s-au ridicat O. Franke, C. Lazăr, V. Strat, M. Chifan, M.R. Diaconescu, E. Târcoveanu și alți chirurghi care au condus secții de chirurgie în spitale județene.

GHEORGHE CHIPAIL (1905-1997) urmează cursul primar în satul Dornești, liceul la Botoșani și Facultatea de medicină, la Iași, fiind extern și intern, prin concurs și lucrează și la anatomie, histologie și fiziopatologie. În 1936, devine secundar, prin concurs, în clinica Prof. N. Hortolomei apoi la Prof. T. Nasta (Polizu) și, în 1942 ajunge medic primar. Participă la cel de-al II-lea război mondial iar, din 1944, este profesor la catedra de clinică chirurgicală și ortopedică pe care o preia, în 1945, după terminarea războiului. Abordează o chirurgie largă – digestivă, toraco-pulmonară, hepato-bilio-pancraetică, endocrină, cardio-vasculară și ortopedică – fiind un chirurg desăvârșit. A comunicat și publicat în țară și străinătate, lucrările sale de referință fiind: „Reintervențiile imediate și precoce în chirurgia abdominală” și „Tratamentul chirurgical al ulcerului duodenal perforat” și a colaborat la Tratatul de patologie chirurgicală, din 1955. A fost Doctor în medicină cu teza „Tratamentul fracturilor superioare ale humerusului”. Doctor docent, membru de onoare al Academiei de Științe Medicale, Societății Internaționale de Chirurgie și altor societăți. A format o școală din care s-au ridicat C. Dolinescu, C. Pleșa, C. Dragomir, M. Stoian și mulți alți chirurghi de vază, ai Moldovei.

Școala ieșeană de chirurgie a continuat și după dispariția marilor maeștri, prin elevii acestora – C. Lazăr, V. Strat și C. Dolinescu – care, la rândul lor, au format pleiada de chirurși ieșeni, de astăzi – Cr. Dragomir, C. Pleșa, M.R. Diaconescu, E. Târcoveanu, Șt. Mihalache și alții, care, după 1989, au adus chirurgia ieșeană și românească, aproape de valorile chirurgicale europene, prin introducerea tehnicilor noi de chirurgie laparoscopică, toracoscopie, endoscopia chirurgicală la care s-au format alți chirurși care astăzi sunt profesori, conferențieri, șefi de secții și chirurși reputeți.

Congresele, conferințele și simpozioanele pe teme chirurgicale, organizate, la Iași, în ultimii 15 ani, cu invitarea chirurșilor europeni, au contribuit la întărirea relațiilor, la schimburi de experiență și la dezvoltarea și afirmarea chirurgiei românești peste hotare.

Și pentru școala ieșeană de chirurgie, rămâne valabilă afirmația Prof. Th. Burghel, un alt fiu ilustru al Iașului : „Noi suntem ceea ce suntem datorită școlii care ne-a format”.

BIBLIOGRAFIE

1. Angelescu N. (editor). *Tratat de patologie chirurgicală*. București: Editura Medicală, 2001.
2. Angelescu N. (editor). *Spitalul Clinic Colțea - 300 de ani de existență (1704-2004)*. București: Editura Celsius, 2004.
3. Burghel Th. *Viața și opera acad. N. Hortolomei*. București, 1972.
4. Făgărășanu I. *Ernest Juvara: Omul și opera*. București: Editura Academiei, 1986.
5. Gomoiu V. *Din istoria medicinei și învățământului medical în România*. București, 1923.
6. Rășcanu V. *Istoricul spitalului clinic de adulți din Iași – vol I*. București, 1956.
7. Romanescu C. *Un secol de învățământ superior la Iași. Facultatea de Medicina (1879-1979)*. Iași, 1979.
8. Sârbu V. *Pagini din istoria chirurgiei românești*. București: Editura Academiei Române, 2002.
9. Târcoveanu E. *Epitropia „Sfântul Spiridon” vol. I*, Iași: Editura Danaster, 2000.
10. Târcoveanu E. *Epitropia „Sfântul Spiridon” vol. II*, Iași: Editura Scripta Manent, 2004.